

НАУКА, ТЕХНОЛОГИЈА, КУЛТУРА

UDK: 167.7(497)
Bibliid 1451-3188, 10 (2011)
Год X, бр. 35–36, стр. 116–123
Изворни научни рад

Проф. др Перо ПЕТРОВИЋ¹

НОВИ КОРАК ЗЕМАЉА ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ КА ИНФОРМАЦИОНОМ ДРУШТВУ/ есЕЕ АГЕНДА+

ABSTRACT

The paper deals with contents and importance of the new basic document for information society development in South Eastern European countries – eSEE Agenda+. The implementation of Agenda+ should enable quicker economic development to the whole region and easier integration to the European and world development trends. The analysis focuses on the basic concept of Community competition law (on one side), and the national competition law (on the other); harmonization of the national law with Community one by pointing out its good sides and at the same time, drawing attention to those solution which are not so good and (could) lead to misinterpretations in practice. A better and more harmonized part of the Serbian regulation act are the solutions concerning the conduct, which may infringe the competition, while a worse part is the one concerning the protecting procedure.

Key words: information and communication technologies, development, competitiveness, European Union competition law, dominant position.

1) СВРХА

У савременој светској глобалној привреди информационо-комуникациони сектор није само други по величини сектор светске

¹ Институт за међународну политику и привреду, Београд.

привреде, већ је и главни генератор нових радних места и нових пословних подухвата и основа нове „на знању засноване” светске економије. Омогућавајући несметани информациони ток на свим нивоима, велику транспарентност података, информација, знања и значајну доступност свих делова тржишта како великим, тако и оним средњим и малим учесницима, информационо-комуникационе технологије отварају нове перспективе за владе, компаније и људе појединачно. У савременој фази развоја мало је активности у којима ове технологије не играју директну или индиректну улогу. Информационо-комуникационе технологије (ИЦТ) представљају „нерве и артерије” савремене информационе економије олакшавајући и подржавајући глобалне токове информација, капитала, идеја, робе, услуга и људи. На тај начин, ИЦТ директно трансформишу савремене начине пословања, трговања и организацију самих тржишта. Такође, оне револуционишу начин учења и поделе знања и омогућавају значајно веће учешће свих држава, региона, компанија и појединаца у пословању, доприносећи тако промоцији и убрзању укупног економског, друштвеног и људског развоја у свету. Развој индустријског друштва на крају двадесетог и почетком двадесетпрвог века се дефинише као нова развојна фаза под именом информационо друштво, или друштво засновано на знању. Ради се о новом типу друштва чија је специфичност везана за централну позицију коју информационо-комуникационе технологије имају у производњи и економији. Информационо друштво се сматра сукцесором (наследником) индустријског друштва, а као повезани концепти се наводе постиндустријско друштво (*Danijel Bell*), постфордизам, постмодерно друштво, телематско друштво, информациона револуција и коначно, друштво засновано на знању.² Тренутно, не постоји универзално прихваћена дефиниција концепта информационог друштва. Оно заједничко свим изворима јесте чињеница да се информационо друштво односи на ситуацију у којој су ИЦТ интегрисане у индустријску производњу и пренос информација у свим областима деловања. Технологија условљава нови приступ производњи, дистрибуцији и потрошњи информација. Под наведеним околностима информација постаје извор креирања дохотка, нова радна места постају везана за информациони сектор, и коначно, информација постаје основа креирања

² Један од првих људи који је развио концепт информационог друштва био је управо економиста Friz Mahlup у својој студији о ефектима патената на истраживање коју је објавио 1962. године у САД у књизи под називом „Производња и дистрибуција знања у САД”.

нових знања. Оно што се у дефинисању информационог друштва не сме изгубити из вида је чињеница да ИЦТ представљају само средство развоја, али не и његов циљ. Другим речима, број телефонских линија, рачунара, или приступа интернету доступних у једној земљи нису крајњи показатељи на основу којих се процењује развојни успех. Економска и друштвена вредност, коју ће људи остварити већим коришћењем ИЦТ је много бољи показатељ тог успеха, мада га је у том контексту много теже мерити, пратити и оценити.

II) МЕРЕ ЕУ

У циљу развоја информационог друштва, и коришћења свих могућности и предности које нуди модерна информатичка технологија, земље Југоисточне Европе (ЈИЕ) предузеле су активности на регионалном нивоу у оквиру еСЕЕ иницијативе (*Electronic SouthEast Europe Initiative – Иницијатива за развој информационог друштва у Југоисточној Европи*) Пакта за стабилност Југоисточне Европе. Циљ еСЕЕ Иницијативе је да помогне интеграцију земаља Југоисточне Европе у глобалну економију засновану на знању, пружањем подршке земљама у региону да развију информационо друштво. Програм укључује систематско оцењивање напретка, размену позитивних искустава и трансфер знања. Један од циљева Иницијативе је и да промовише стварање адекватног институционалног окружења за изградњу информационог друштва за све, у сагласности са политикама ЕУ, посебно се усредсређујући на координацију и помоћ у реализацији пројеката примене информационо –комуникационе технологије у областима пословања, управе и образовања. На основу циљева из еСЕЕ Агенде, земље Југоисточне Европе су се обавезале да предузму конкретне кораке у правцу:

- усвајања политика и стратегија информационог друштва,
- усвајања и примене правног оквира информационог друштва према правилима која проистичу из заједничких правних тековина земаља ЕУ (*Acquis Communautaire*),
- успостављања регионалне сарадње и националних имплементационих механизма,
- промоције информационог друштва за развој.

Слично плановима еЕуропе, Агенда за развој информационог друштва у ЈИЕ, имала је за циљ да убрза реформе и модернизацију економија ових земаља, подржи изградњу институција система, унапреди укупну

конкурентност и покрене акције које воде изградњи свих сегмената информационог друштва. Оно што је посебно важан ефекат који су земље региона очекивале од Агенде јесте добијање политичке подршке за овај домен рада и деловања. Политичка подршка у самим земљама кандидатима, а затим у Европи неопходно је полазиште за остваривање резултата у пракси и покретање акција које ће омогућити да се искористе све предности које носи информационо друштво и смањи дигитални јаз који постоји између земаља ЈИЕ и осталог дела Европе. Само свеобухватне политичке мере које сагледавају потенцијале ИТ за напредак економија у транзицији и отварање нових могућности становницима тих земаља могу покренути радикалне промене пословних процеса у земљама у транзицији ЈИЕ, промену начина рада и функционисања влада и промену односа на релацији грађани, пословни сектор, држава.

Као важне сегменте у реализацији еСЕЕ Агенде+ чланови радне групе еСЕЕ Иницијативе издвајају:

- потребу за већом сарадњом са пословним сектором и већом оријентацијом на реализацију конкретних регионалних пројеката. Механизам за то је *ИЦТ Форум* приватног сектора (који делује у оквиру Пословног савета Пакта стабилности) – организације водећих предузетника из региона и из кључних земаља улагача, чији је циљ да унапреди сарадњу између влада земаља региона и приватног сектора на пољу ИЦТ;
- интензивније укључивање земаља ЈИЕ у ИЦТ истраживање и развој у оквиру Европских истраживачких програма – ФП7 и уопште већу и ближу сарадњу са ЕУ;
- успостављање регионалног *e-Government* центра као заједнички пројекат јавног и приватног сектора у изградњи ефективне платформе за подршку развоја и имплементације националних (и регионалних) пројеката електронске јавне управе у Југоисточној Европи који би омогућио трансфер искустава и успешних подухвата из земаља чланица ЕУ ка земљама региона и тиме подржао реализацију е-говернмент програма обухваћених еСЕЕ Агендом+;
- подршку развоју људских ресурса кроз посебно креиране програме обуке.

Као комплементарни процес земље региона подржавају активности бСЕЕ Иницијативе у реализацији њиховог Акционог плана који промовише координирани развој широкопојасних мрежа у региону са

циљем стварања јединственог регионалног тржишта широкопојасних конекција које би било уклопљено у европске системе и мреже.³

III) САДРЖАЈ

Поред успешно окончане имплементације еСЕЕ Агенде фактори који су утицали на потребу њене допуне и усклађивања били су следећи: нови изазови развоја информационог друштва везани за дигиталну конвергенцију и чињеницу да информационо друштво прелази из „пилот фазе” развоја у фазу „широке примене” јер ИЦТ постају зрелије и глобалније; ревизија Лисабонске стратегије ЕУ и иницирање новог европског акционог плана развоја информационог друштва и 2010 као петогодишње стратегије даље подршке развој дигиталне економије у ЕУ, која ће омогућити бржи економски раст и креирање нових радних места. Базни документ земаља Југоисточне Европе еСЕЕ Агенда зато је морао бити промењен и преведен у нови шири контекст еСЕЕ Агенду+ која ће бити усклађена како са новим циљевима постављеним у стратегији Европске комисије за развој Европског информационог друштва и 2010, тако и са закључцима Светског самита о информационом друштву и Светским миленијумским циљевима развоја. Под окриљем Пакта за стабилност у Југоисточној Европи, а у организацији Министарства за комуникације и транспорт БИХ, УНДП БИХ и уз сарадњу са Европском комисијом у БИХ одржана је у Сарајеву 28-30. октобра 2007. године регионална Министарска конференција о информационом друштву земаља Југоисточне Европе на којој су министри из региона потписали еСЕЕ Агенду + као допуњени стратешки документ и акциони план активности развоја информационог друштва у региону Југоисточне Европе. Агенду су потписали министри земаља чланица еСЕЕ Иницијативе и то: Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Молдавија, Црна Гора, Србија, Румунија и представник УНМИК/Косово. Овим чином земље региона настављају своје досадашње активности које су биле дефинисане еСЕЕ Агендом и улазе у нову и вишу фазу развоја информационог друштва дефинисану еСЕЕ Агендом+.

³ bSEE (*Broadband South Eastern Europe Initiative*) – подиницијатива еСЕЕ иницијативе посвећена развоју широкопојасних мрежа (broadbnd) у региону ЈИЕ основана 2005. године..

IV) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ

На конференцији *Телекомуникације за развој*, одржаној 29. октобра 2002. у Београду, земље Југоисточне Европе (Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Молдавија, Црна Гора и Србија), потписале су и усвојиле међународни споразум „Агенда о развоју информационог друштва у Југоисточној Европи”, као основни документ о развоју информационог друштва у региону. Овај споразум је био усклађен са документима „Европе 2002”, „Акционим Планом еЕвропе 2005”, као и „Европе+ – планом држава кандидата” и представљао је потврду посвећености земаља ЈИЕ развоју информационог друштва у својим економијама по европским моделима и стандардима као и њихове исказане спремности да буду у току са европским ИТ развојним процесима. Споразум је био потврђен и на састанку Процеса сарадње у Југоисточној Европи (*South East Europe Cooperation Process – SEECP*), марта 2003. године.

У садашњим условима значи да је еСЕЕ Агенда+ стратешки оквир развоја информационог друштва у региону ЈИЕ у периоду 2007–2012. година. Унутар еСЕЕ Агенде+, приоритети дефинисани европском и 2010 стратегијом о политикама развоја информационог друштва преформулисани су у складу са специфичним приоритетима региона у следеће три приоритетне области деловања:

- даљи развој заједничког информационог простора Југоисточне Европе који промовише отворено и конкурентно тржиште за информационо друштво и медије, приближавајући га заједничком Европском информационом простору у смислу интероперабилности;
- јачање иновација и инвестиција у ИЦТ развој и образовање паралелно са развојем приватног сектора у циљу подстицања економског раста и стварања радних места;
- постизање инклузивног информационог друштва, које је отворено за све, и које подстиче раст и отварање радних места у складу са приоритетима одрживог развоја, унапређења јавних услуга и побољшања животног стандарда.

VI) ИЗВОРИ

- „European Stability Pact eSEE Initiative, *eSEE Agenda+*”, Sarajevo, October, 2007.
- „European Stability Pact eSEE Initiative”, e-Governance Centre for South East Europe, Strategy Paper, Brussels, Ljubljana, December 2006.

- Спасић, И., „Основни концепти права конкуренције у ЕУ и Србији – усаглашеност и разлике”, *Право и привреда*, Београд, бр.1–4/2008.
- World Summit on the Information Society, *Declaration of Principals*, Geneva 2003–Tunis 2005.
- Видас-Бубања, М., „Изградња информационог друштва као део процеса транзиције”, Зборник радова са саветовања Друштва економиста Београда – „Актуелни проблеми транзиције и токови приватизације: досадашњи резултати, пређени пут и перспективе економских реформи у Србији”, Бања Ковиљача, 6–7 новембар, *Економски видици*, бр. 4 /2003.
- “The eSEE Initiative”, *Interim Review of the eSEE Agenda’s Policy Impact*, UNDP Regional Centre, Bratislava, September 2005.

VI) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Спремност земаља Југоисточне Европе да реализују задатаке еСЕЕ Агенде+ одражава њихову свест о потреби увођења компатибилних, иновативних и интероперабилних технологија и система и интегрисаних и међуповезаних мрежа у привреде земаља ЈИЕ са крајњим циљем да се регион Југоисточне Европе трансформише у перспективан, модеран и стабилан регион који се ефективно може укључити у конкуренцију на светском глобалном тржишту. Истовремено, еСЕЕ Агенда+ је израз заједничке воље земаља региона да савремене ИЦТ технологије примене на такав начин да оне буду алат за бржи економски развој, креирање нових радних места и интеграцију у Европску унију. Имплементација еСЕЕ Агенда+ и друге сличне активности унутар еСЕЕ и бСЕЕ Иницијативе допринеће остваривању значајних резултата у земљама ЈИЕ: јачању промоције и координације заједничких интереса за развој информационог друштва; усклађивању и синхронизацији активности и ограничених ресурса за развој информатичке технологије; стимулацији иновације и искоришћавању технолошких потенцијала електронског пословања; промоцији и успостављању пословне мреже компанија ИТ у региону Југоисточне Европе; стварању интегралне централне базе података о ИТ ресурсима на националном и регионалном нивоу; развоју партнерства са јавним сектором и универзитетима за реализацију пројеката од интереса за земље региона и регион уопште; промоцији и привлачењу инвестиција за модернизацију ИТ без обзира на индустрију/сектор; организацији и увођењу услуга попут е-трговине, е-банкарства, е-туризма, е-агробизниса; отварању иницијатива за развој људских ресурса; заједничком супротстављању снажној конкуренцији на западним тржиштима;

заједничким маркетинг пројектима који би омогућили компанијама из ЈИЕ да нађу пословне партнере у западној Европи.

Свака од наведених приоритетних области деловања земаља Југоисточне Европе има јасно дефинисане акције и задатке за период 2007–2012. година. Први приоритет – креирање јединственог информационог простора ЈИЕ; расположивост широкопојасних мрежа великих брзина и сигурних услуга; развој и приступачност богатих онлајн садржаја и њихов трансфер из конвенционалног формата; развој интероперабилности у складу са European Interoperability Framework; хармонизација правила о информационом друштву и медијима; национали/регионали манаџмент електронским идентитетом. Други приоритет – иновације и инвестиције у ИЦТ истраживање и образовање; компјутери и приступ интернету у свим школама; образовање у области ИЦТ способности и знања; ЛЛЛ тренинг у ИЦТ; даљи развој националних академских и истраживачких мрежа и унапређење регионалног повезивања и сарадње. Трећи приоритет – информационо друштво за све; приступ технологијама и постојање једнаких могућности за све; ИЦТ подржане јавне услуге и питања *e-Governmenta*; подршка развоју *e-Business-a*; дигиталне библиотеке и национално наслеђе; е-укључивање.